

Kaupunginmuseon lausunto Karhusaaren pohjoisosan asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta

Helsingin kaupungin asemakaavoituspalvelu on pyytänyt kaupunginmuseolta lausuntoa Karhusaaren pohjoisosan asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta. Museo tarkastelee hanketta kulttuuriympäristön ja maiseman sekä arkeologian vaalimisen näkökulmasta ja lausuu kantanaan seuraavaa.

Asemakaavan muutos koskee Karhutorpantien, Karhutorpankujan, Karhukorvenkujan, Karhutorpanpolun ja Karhurannantien ympäristöjä Karhusaaren pohjoisosassa sekä Reelingin ja Kölikujan risteyksen ympäristöä Karhusaaren eteläosassa.

Karhusaaren luoteisosaan Karhutorpankujan läheisyyteen suunnitellaan uutta katuyhteyttä ja samalla turvataan edellytykset uuden siltayhteyden suunnittelemiseksi Korsnäsin kautta Uudelle Porvoontielle. Suunnittelun tavoitteena on, että voimassa olevan asemakaavan mukainen pientalorakentaminen uuden katuyhteyden kohdalla estetään ja pientalorakentaminen ohjataan kauemmaksi katuyhteydestä. Samalla pidetään käynnissä olevan Östersundomin osayleiskaavan ratkaisumahdollisuudet mahdollisimman avoimina.

Karhurannantien pohjoisosassa varaudutaan kevyen liikenteen siltayhteyteen, joka johtaa Korsnäsiin. Karhusaaren lounaisosassa Reelingin ja Kölikujan risteyksen eteläpuolella varaudutaan kevyen liikenteen ja huoltoajon mahdollistavaan siltayhteyteen, joka johtaa Talosaareen. Siltojen tarkempi suunnittelu on mahdollista yleiskaavan tultua voimaan.

Uusi katu- ja siltayhteys Karhusaaren luoteisosaan on tarpeellinen, koska ainoa nykyinen tieyhteys Karhusaaresta mantereelle kulkee Karhusaarentietä Natura-alueen halki Karhusaaresta itään päin. Karhusaarentien Natura-alueella sijaitseva osuus on paikoitellen hyvin matalalla ollen alimmillaan korossa +1,2 m, minkä vuoksi tie on ajoittain alttiina tulville. Karhusaaren liikenneyhteyksien kehittäminen on tarpeellista ilmastonmuutokseen varautumisen näkökulmasta. Myös asukasmäärän mahdollinen lisääntyminen tuhansilla uusilla asukkailla yleiskaavan myötä edellyttää liikenneyhteyksien parantamista. Uudet kevyen liikenteen sillat mahdollistavat Östersundomin alueen virkistysyhteyksien kehittymisen sekä seudullisesti että paikallisesti.

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Faksi	Tilinumero	Y-tunnus
PL 17401					0201256-6
00099 HELSINGIN KAUPUNKI kaupunginmuseo@hel.fi	http://www.hel.fi/helsinginkaupunginmuseo/				

Asemakaavan muutos on tarpeellinen riippumatta siltayhteyden toteuttamisajankohdasta, sillä alueen nykyinen asemakaava mahdollistaisi pientalorakentamisen Karhusaaren luoteisosaan alueelle, joka on aiemmissa suunnitteluvaiheissa osoittautunut uuden siltayhteyden parhaaksi sijaintipaikaksi. Voimassa olevan asemakaavan toteutuminen estäisi siten siltayhteyden myöhemmän toteuttamisen. Kaavahankkeeseen liittyviä yksityisten maanomistajien kiinteistöjä on asetettu rakennuskieltoon asemakaavoitusta varten Karhusaaren pohjoisosassa 15.6.2021 lähtien.

Kaavatyön yhteydessä mahdollistetaan täydennysrakentaminen Karhusaaren pohjoisosan nykyiselle pientaloalueelle. Tavoitteena on, että alueelle voisi kaavamuutoksen myötä tulla noin 600 uutta asukasta. Pienimuotoinen rakentaminen mahdollistetaan alueella kaavoittamista varten olleiden pitkien rakennuskieltojen jälkeen niin, ettei rakentaminen haittaa Östersundomin osayleiskaavan valmistelua tai toteuttamista.

Karhusaaren pohjoisosa on ollut rakennuskiellossa Östersundomin yhteistä yleiskaavan valmistelua varten koko sen ajan, kun Östersundomin alue on kuulunut Helsinkiin vuodesta 2009 lähtien. Tätä ennen Karhusaaren pohjoisosa on ollut rakennuskiellossa kaavoitusta varten Sipooseen kuulumisen aikana vuodesta 1999 lähtien. Alue on ollut yhtäjaksoisesti rakennuskiellossa 23 vuotta. Tavoitteena on, että asemakaavan muutoksen myötä tarve rakennuskiellolle poistuu.

Kaupunginmuseon lausunto

Rakennettu ympäristö

Östersundomin osayleiskaavoitusta ja Karhusaaren pohjoisosan asemakaavan muutosta varten on Östersundomin liitosalueen vuonna 2008 valmistunutta kulttuuriympäristöselvitystä täydennetty rakennusinventoinnilla, joka valottaa tarkemmin saaren kulttuuriympäristön arvoja.

Karhusaareen muodostui asutusta kalastajatorppien muodossa 1700-luvun jälkipuoliskolla. Nykyisinkin säilynyt kalastajatorppa Björntorp saaren pohjoisrannalla on saaren vanhin. Saaren etelärannalle, vastapäätä kapean salmen erottamaa Husön saarta on merkitty karttaan toinen torppa.

Kesäasutusta, vanhempia huviloita saareen ryhdyttiin rakentamaan 1930-luvulla, sota-aikana myös jotain pysyviä asuinrakennuksia. Karhusaaressa on säilynyt useampi pitkänomainen, loivan harjaton omaava 1940-50-lukunen satulakattoista puufunktionalismia edustava pientalo/loma-asunto.

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Faksi	Tilinumero	Y-tunnus
PL 17401					0201256-6
00099 HELSINGIN KAUPUNKI kaupunginmuseo@hel.fi	http://www.hel.fi/helsinginkaupunginmuseo/				

Oman merkittävän kokonaisuutensa muodostaa 1940-luvulla rakentunut Kisakallio-nimellä alkujaan tunnettu, sittemmin Kuntokallioksi nimetty arkkitehti, professori Antero Pernajan Suomen Naisten Liikuntakasvatusliitolle suunnittelema kurssirakennus Karhusaaressa.

Karhusaaren tie ja silta ovat vuosilta 1971–74. Ennen tien rakentamista liikenne mantereelle oli soutuyhteyden päässä.

Laajempi asuinrakentaminen käynnistyi Karhusaarella vasta 1990-luvun puolivälissä. Tuolloin saari asemakaavoitettiin Östersundomin kartanon omistajien aloitteesta. Uusin asuinrakentaminen sijoittuu pääasiassa Karhusaarentien eteläpuolelle eikä siten kuulu nyt inventoitavaan alueeseen.

OAS-aineiston liitteenä olevassa kaavaluonnoksessa sr-merkinnät määräyksineen on voittopuolisesti merkitty asianmukaisesti. Museo esittää, että Kuntokallion rakennuskokonaisuuteen keskeisesti kuuluvat talonmiehen rakennus ja henkilökunnan asuinrakennus osoitetaan sr-3 merkinnällä. Tämän lisäksi Kuntokallion Y-merkintään tulee lisätä /s-indeksi, määräyksellä ”taajamakuvallisesti, kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokas alue, joka tulee säilyttää”.

Lisäksi saaren etelärannalla sijaitsee vanhan torpan talousrakennus. Aineiston mukana tullessa havainnekuvassa talousrakennusta ei ole otettu tontin järjestelyissä mitenkään huomioon. Rakennus tuo historiallista kerrostuneisuutta saaren eteläosan muuten nuoreen rakennuskantaan. Koska kohde on vielä korjauskelpoinen, esittää museo, että sitä tulisi hyödyntää olemassa olevana rakenteena tontin uudelleenjärjestelyissä.

Arkeologia

Karhusaaren pohjoisosan asemakaavan muutosalueelta ei ole tunnettu entuudestaan muinaismuistolaan rauhoittamia kiinteitä muinaisjäännöksiä tai muuta arkeologista kulttuuriperintöä. Karhusaaren pohjoispuolelta mantereelta tunnetaan kuitenkin useita esihistoriallisia hautaröykkiöitä. Samoin Karhusaaren lounais-, länsi- ja luoteispuolella sijaitsee useita historialliseen aikaan ajoittuvia kylän- ja torpan paikkoja. Nämä arkeologiset kohteet kertovat pitkäaikaisesta ihmistoiminnasta Karhusaaren ympäristössä.

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Faksi	Tilinumero	Y-tunnus
PL 17401					0201256-6
00099 HELSINGIN KAUPUNKI kaupunginmuseo@hel.fi	http://www.hel.fi/helsinginkaupunginmuseo/				

Karhusaari on jäänyt aiempien arkeologisten inventointien ulkopuolelle, joita on Sipoon kunnan alueella tehty 1929, 1971, 2007 ja 2011.

Karhussaassa sijaitsee joitakin muinasiin merenrantavaiheisiin liittyviä muinaisrantakivikoita, jotka ovat luonnonmuodostelmia. Museoviraston arkeologi Simo Vanhatalo on käynyt tarkistamassa paikallisen asukkaan pyynnöstä yhden tällaisen luonnonmuodostuman Karhusaarentien eteläpuolella Poiju-nimisen tien länsipuolella. Kohde ilmoitettiin mahdollisena röykkiökohteena. Tarkastuskäynnistä löytyy tarkastusraportti (diar. 122/1.4.1997).

Karhusaaren menneisyydestä tiedetään, että saari kuului pitkään 1600-luvun alussa perustettuun Östersundomin kartanoon (Karlvik). Karhusaaren muodostui asutusta noin v. 1750–1800, jolloin Karhusaaren on perustettu kalastajatorppia; Fiskars, Bergas ja Björnsö, joista Björnsö jakautui kahdeksi torpaksi. Edellä mainituista kahdesta jäljelle jäänyt Björntorp saaren pohjoisrannalla on asuinalueista vanhin. Karhusaaren tiedossa oleva asutus on siis kohtuullisen nuorta.

Karhusaaren alueella esiintyy kiinnostavaa nimistöä, kuten saaren kaakkoisosan Kasaberget/Vårdkasberget. Kas-, Kasa-paikannimet saattavat liittyä vanhaan tulitiedotusjärjestelmään. Etelärannalla sijaitsee myös Kugg-nimistöä, joka viittaa keskiajalla käytössä olleeseen koggipurjealustyyppiin. Museoviraston ylläpitämän museokartan paikkatietoaineistoon on tallennettu Karhusaaren lounaisosaan pistemäinen kohdemerkintä *Fiskars torp*, torppa-asutuskohde. Paikkatieto pohjautuu 1700-luvun lopun kuninkaallisen merikartaston kohdemerkintään ja sijainti on Reelingin ja Kölikujan risteyksen ympäristön kaava-alueen länsipuolella. Karhusaaren lounaisosassa esiintyy torppakohde myös 1800-luvun historiallisilla kartoilla, mutta ei kuitenkaan 1780-luvun isojakokartalla.

Karhusaaren alueella on tehty arkeologista inventointia syystalvella 2022 Helsingin kaupunginmuseon toimesta liittyen Östersundomin osayleiskaavoitukseen ja huomioiden myös tutkimustarve Karhusaaren pohjoisosan asemakaavan muutosalueella. Tutkimuksen tulosten analysointivaihe on meneillään ja tutkimusraportti valmistuu vuoden 2023 puolella. Karhussaassa syystalven 2022 maastotarkastukset painottuivat muuttuvan maankäytön alueelle sekä arkeologisesti kiinnostaville alueille.

Maastotarkastuksessa asemakaava-alueella Reelingin ja Kölikujan risteyksen eteläpuolelta, tontilta Reelinki 11, havaittiin kivirakenne. Tämä melko kookkaista kivistä koostuva joitakin metrejä pitkä

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Faksi	Tilinumero	Y-tunnus
PL 17401					0201256-6
00099 HELSINGIN KAUPUNKI kaupunginmuseo@hel.fi	http://www.hel.fi/helsinginkaupunginmuseo/				

kivirivi sijaitsee pienen avokalliokumpareen länsipuolella noin 100 metriä Kōlikujan ja Reelingin risteyksestä etelään. Alueelle on suunniteltu muuttuvaa maankäyttöä. Tontilla Reelinki 11 sijaitsee Östersundomin alueen täydentävän rakennusinventoinnin perusteella nykyään 1900-alun puuhirsirakenteinen talousrakennus (siirretty hieman pohjoisempaa nykyiseen sijaintiinsa), jonka arvelaan liittyvän 1800-luvun lopun karttaan alueelle merkittyyn torppa-asutukseen. Kivirakenteen läheisyydessä on sijainnut rakennus 1900-luvulla. On mahdollista, että kivirakenne liittyy tähän 1900-luvun rakennukseen. Koska ympäristössä on kuitenkin sijainnut torppa-asutusta 1700-luvulta, saattaisi olla tarpeen selvittää kohteen luonne arkeologisella valvonnalla esimerkiksi kaavan toteutusvaiheessa eli alueen rakennusvaiheessa.

Karhurannantien pohjoisosassa varaudutaan kevyen liikenteen siltayhteyteen, joka johtaa Karhusaaresta Korsnäsiin. Tämän yhteyden jatkosuunnittelussa on hyvä ottaa huomioon mantereen puolella Uuden Porvoontien etelälaidalla sijaitsevat muinaismuistolain rauhoittamat esihistorialliset röykkiökohteet. Näistä läntisempi kohde on *Skogshyddan (muinaisjäännösrekisterikohde 753010003)* ja itäisempi on viiden hautaröykkiön röykkiöryhmä *Massängen (muinaisjäännösrekisterikohde 753010010)*.

Ne alueet, joille kaava osoittaa muuttuvaa vesialueen käyttöä (kuten uudet sillat, venesatamat, rantaviivan muokkaukset, ruoppausta vaativat työt) tulisi inventoida sen selvittämiseksi, onko muutosalueilla vedenalaista tai ranta-alueen kulttuuriperintöä. Vedenalaisinventointi on tehtävä sopivana vuodenaikana, esimerkiksi jäiden aikaan sitä ei voi toteuttaa.

Tarjouksia inventoinneista pyydetään meriarkeologisia palveluja tarjoavilta toimijoilta joita on listattuna Museoviraston verkkosivuilla (vedenalaistoimijat ovat listan lopussa)

<https://museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen-kulttuuriperinto/arkeologisen-kulttuuriperinnon-tutkimus/arkeologisten-kenttatoiden-tilaaminen>

Mikäli vedenalaisinventoinnin järjestämisessä tarvitaan ohjeita, yhteyshenkilönä on Maija Matikka Museovirastossa (maija.matikka@museovirasto.fi, puh. 0295 33 6284).

Sari Saresto
Kulttuuriympäristöpäällikkö

Juha Vuorinen
Tutkija

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Faksi	Tilinumero	Y-tunnus
PL 17401					0201256-6
00099 HELSINGIN KAUPUNKI kaupunginmuseo@hel.fi	http://www.hel.fi/helsinginkaupunginmuseo/				